№ 81. 21 listapada 1916 h. Cena 5 fen. (3 kap.)

HOMAN

BIEŁARUSKAJA WILEŃSKAJA CZASOPIŚ

WYCHODZIĆ DWA RAZY U TYDZIEŃ: U AUTORKI I U PIATNICY.

Cana z pierasyłkaj i dastaŭkaj da chaty: na 1 hod—4 m. 80 fen., na 1/2 hodu—2 m. 40 f., na 3 miesiacy — 1 m. 20 f., na 1 mies. — 40 f.

Adres redakcii: Wilnia, Zawalnaja 7.
Adres administracii i ekspedycyi:
M. Stefanskaja 23.

Cena abwleštak:
na 4-aj staranie za radok drobnymi literami—25 fenig.; drobnyje abwiestki—pa 5 fen. za słowa. Abwiestki ab śmierci—60 fen. za liniejku drobn. drukam.

TELEHRAMY.

U aposzuį moment.

20 listapada.

Zachodni teatr:

Front Ruprechta Bawarskaho: Ahoń anhlickaj artyleryi byŭ uczora słabiejszy. Silny jon byŭ tolki na abapoł Ankr miž Seir i Bokur, dy na poŭdni ad Miromon. Wiadzienyje ŭ wiaczornych hadzinach szturmy adbity z wialikimi stratami. U bitwie na ruczuyje hranaty nasza piachota wykinuła anhlicżan z zachodniaj czaści wioski Grandekur. U kontratakach my za aposzni tydzień uziali 22 aficeroŭ, 900 sałdatoŭ i 34 kulemioty. Francuzy iznoŭ prabawali ŭwarwacca ŭ les S. Pjer-Wast s paŭnoczna zachodniaho boku. Jany adbity, chacia szturm nowymi siłami byŭ pryhatoŭlen ahniom.

Uschodni teatr:

Front Leopolda Bawarskaho: S pryczyny silnych marozoŭ bajewaja rabota ŭsiudy była słabaja.

Front erc-hercoga Karola: Naszy operacii proci rasiejska-rumynskaho frontu trywajuć dalej pawodłuh planu. Na paŭnocznym uschodzi ad Kompołunga rumyny u daremnych szturmach marnujuć swaje razstrojenyje wojski.

Bałkanski teatr:

Front Makienzena: U Dobrudžy i ŭzdoŭž Dunaju — artyleryjski ahoń.

Makiedonski front: My zaniali nowyje pazycii na poŭnaczy ad Monastyra biez praszkod sa starany worahcŭ. Nowyje niamieckije siły prybyli na miejsco batalii. Na fronci Mogleny nastupleńnie serboŭ pry Rahowie i Tusinie adbity boŭharami.

Razrucha u Hrecii.

AFINY. Neutralny pojas miž karaleŭskaj i rewolucyjnaj armijej budzie szyrynioj ad 3 da 7 kilometroŭ. Jana budzie iści ad Litochor, Sałonikskaj zatocy, cieraz Gryzmani da Ałbanskaj hranicy, katoraja ustanoŭlena Londonskaj konferencijej, paśla idze na poŭnaczy ad Wrundury na Armatowo.

Afinskaje prawicielstwo prystało na heta, ale damahajecca, kab Serwiżehreweń i Litochory astalisia pad jaho ŭłaściu.

Pałažeńnie ŭ Rasiei.

SZTOKHOLM. Jeszcze ŭ kancy leta zdawałosia, szto kožnaja wiestka ab pieramieni nastrajeńnia ŭ Rasiei —niapeŭnaja. Jak danosiać z Rasiei u aposznich tydniach, aposznije dwa miesiacy zrabili ŭ hetym poŭnuju pieramienu. Pryczyny hetaho: niespaŭnieńnie rożewych nadziej, swiazanych z wystupleńniem Rumynii, dy ŭsio uzrastajuczaja niedastacza spažyŭnych praduktoŭ. Praŭda, hoładu ŭ Rasiei jaszcze nima, ale czyślenyje zajawy uradu roznych korporacij i źmiennaje stanowiszcze prawicielstwa u spažyŭnaj palityce pakazwajuć, szto zapasoŭ spažyŭnych praduktoŭ da wiasny nie chwacie. Czyślenyje fabryki stajać biez raboty z pryczyny niedastaczy wuhla i syrja, i z hetaj pryczyny massy rabotnikoŭ astajucca biez zarabotkoŭ,

---

Wajna z Rumynijej.

Wajennyje wypadki na ŭschodnim i pałudziennym fronci ŭ Siemihradzii, jakije zdarylisia za aposznije dwa tydni, paćwiardzili naszu dumku wyskazanuju 3 listapada. My tady pisali: »Siarednia-eŭropejskije dzieržawy, nastupajuczy dalej na Rumyniju, pawinny spatkać tut, asabliwa na pałudziennaj czaści siemihradzkaho frontu, samy silny adpor«. Nia hledziaczy na swaje biazspornyje udaczy, niamiecka aŭstryjackije wojski ŭ paŭnocznaj Wałachii pasoŭwajucca tolki krok za krokam. Bitwy tut stanowiacca ŭsio bolej i bolej wostrymi, i niamieckije apawieszczeńnia adznaczywajuć, szto ŭ bitwach prynimaje uczaście i cywilnaje nasialeńnie. Nia hledziaczy na czyślenyje udary i na wialikije straty zabitymi i ŭziatymi ŭ pałon, rumynskije wojski jeszcze nie utracili zdolnaści akazwać adpor i, pawodłuh słoŭ niamieckaho apawieszczeńnia, ćwiorda baroniać rodnuju ziamlu.

Adpor rumynoŭ, aprycz biazspornaj stojkaści rumynskich sałdatoŭ, katorych u paczatku hetaj wajny, zdajecca, canili zaliszni nizka, tłumaczycca i tym, szto abaronu zachodniaho mołdaŭskaho frontu ŭziali na siabie rasiejcy, dyk bliżka ŭsie rumynskije siły sabralisia na paŭnoczna-wałaszskim fronci. Dyj paŭnocznaja Wałachija — heta idealnaje miejsco dzieła zasszczytnaj wajny. Pry takich warunkach skoraj razwiazki wajennych operacij na pałudzienna-siemihradzkim fronci nielha spadziewacca. Ale, nia hledziaczy na heta, my i ciapier dumajem toje samaje, jak tady, kali pisali: »Nia hledziaczy na moralnuju i materjalnuju paddzieržku Rumynii jaje sajuźnikami, pałažeńnie rumynskich wojsk i na dalej astajecca wielmi surjoznym“. Atkrytym astajecca tolki pytańnie, ci razwiazka heta budzie mieć miejsco ŭ paŭnocznaj Wałachii, ci na jakim budź inszym adrezku rumynskaho frontu.

---

† Henryk Sienkiewicz.

Polski narod prażyŭ ciažkuju utratu: 16 listapada ŭ Wewey (u Szwejcaryi) pamior słaŭny polski piśmiennik Henryk Sienkiewicz.

Byŭ czas paśla aposzniaho polskaho paŭstańnia ŭ 1863 hadu, kal palaki, utraciŭszy swaich lepszych synoŭ, słažyŭszych hałowy u zmahańni z maskalami ci wysłanych u Sibir—u katarhu, utraciŭszy nadzieju na wyzwaleńnie swajho narodu, apuścili ruki i jak bytcym pahadzilisia z dumkaj ab wiecznaj niawoli. U hetkaj niezdarowaj atmosfery ŭ polskich wyszejszych stanach, asabliwa prażywajuczych na niapolskich ziemlach — u Biełarusi, Litwie, Ukrainie, jarka raśćwili tyje rabskije instynkty, katoryje i da naszych dzion nie zwialisia: nizkapakłonstwo pierad silnymi, žadańnie uciskać słabiejszych. Pad toj czas wystupiŭ Sienkiewicz sa swaimi jarka nacyonalnymi tworami — znamienitaj trylohijej i siłaj swajho hienija zdaleŭ raspalić u polskim hramadzianstwi wialikaje połymia lubowi da swajej Baćkaŭszczyny, da jaje słaŭnaj minuŭszczyny, s katoraj palaki mahli czerpać wieru ŭ jasnuju buduczynu.

Tworczaść Sienkiewicza była wielmi bahataja: jon daŭ cely rad bytawych i historycznych powieściej, a porucz z imi znamienitaje „Quo vadis“ i cudoŭnaj raboty drobnyje abrazki — najdarażejszyje perły jaho tworczaści. I hetyje aposznije zaŭsiody buduć jarka świecicca ŭ tym buržuaznym žyćci suczasnaj Polszczy, jakoje Sienkiewicz rysawaŭ u swaich tworach.

U nas, badaj, nima czeławieka, katory, znajuczy polskuju mowu, nie czytaŭ by historycznaj trylohii Sienkiewicza — „Potop“, „Ogniem i mieczem“, „Pan Wołodyjowski“. Asabliwa cikawiła tutejszaje hramadzianstwo pierszaja powieść — «Potop»: ŭ joj recz dziejecca na naszaj ziamli — ŭ Litwie. Dy za hetu cikawaść nam pryjszłosia doraha zapłacić: jak Sienkiewicz, apisywajuczy moc i słu Polszczy i jaje kultury, prynios jej u achwiaru Litwu i Ukrainu, tak i nasza szlachockaja maładzioż, užywajuczaja polskaj mowy, pierad jarkimi abrazami z minuŭszczyny polskaho narodu zabywałasia ab słaŭ aj proszłaści naszaj rodnaj ziamlicy, naszaj kolisznaj niezaležnaj dzieržawy — Litwy. I kali narod litoŭski, a śledam za im — biełaruski zbudzilisia da samabytnaho nacyonalnaho žyćcia,—tyje syny naszaho Kraju, katoryje uzhadawalisia na polskich tradycijach, akazalisia jak-bytcym czužakami ŭ swajej Baćkaŭszczynie...

Ale dla polskaho narodu Sienkiewicz staŭsia nacyonalnym piśmiennikam, i znaczeńnie jaho dla Polszczy, jak budziciela nacyonalnaho ducha, niezwyczajna wialikaje. Z hetaj pryczyny imia Sienkiewicza wyhawarywajuć usie s paszanaj, chacia u aposznije czasy — czasy

wajny jon pakinuŭ swaju Baćkaŭszczynu i pasialiŭsia za mieżami jaje.

Za swaju pracu dziela Polszczy Sienkiewicz atrymaŭ najwialikszuju nahradu, ab jakoj moh dumać czeławiek: dażyŭszy hłybokaj staraści i addaŭszy swajmu narodu ŭsio, szto moh addać, jon pryždaŭ pierad śmierciu adbudowy wolnaj Polskaj dzieržawy.

A. N.

† Stanisłau Rulkouski.

Pamierszyj hetymi dniami ad razrywu serca rabotnik-harbar Stanisłaŭ Rulkoŭski byŭ adnym z najbolej wydatnych predstaŭnikoŭ rabotnickaho ruchu ŭ Wilni.

»Za propahandu« jon byŭ aresztowan rasiejskaj ułaściu ŭžo ŭ 1897 hadu; tady, pradsieržaŭszy 2 hady ŭ wastrozi, jaho wysłali na 5 hadoŭ u Sibir. Wiarnuŭszysia z Jakuckaho kraju, jon zrazu prystupiŭ da pakinutaj rewolucyjnaj raboty i byŭ dobra wiadomy miž tawaryszami rabotnikami. Jon byŭ czlenam Wilenskaho Kamitetu Rasiejskaj Socyał-Demokratycznaj Rabotnickaj Partii; rabotniki nie raz pasyłali jaho, jak delehata, na partyjnyje zjezdy i konferencii z usiaho naszaho Kraju, a ŭ czasi wybaroŭ u II Has. Dumu wybrali jaho za wybarszczyka ad rabotnickaj kuryi. U 1907 hadu, kali haspadary harbareń abjawili rabotnikam lokaŭt i Rulkoŭski byŭ sapraŭdnym kiraŭnikom usiaho zabastowacznaho ruchu, jaho iznoŭ aresztawali i wysłali ŭ Wałahodzkuju huberniu na 3 hady. Wiecznyje prasledawańnia palicii i ssyłka nie złamali jaho ducha, ale za toje nadarwali jaho fizycznyje siły. Rulkoŭski zachwareŭ na serce i woś ciapier ad hetaho pieredczasna pamier.

Da aposzních dzion życcia Rulkoŭski nie pakidaŭ swajej raboty dziela ahulna-rabotnickaj sprawy: jon byŭ pisaram prafesyonalnaho sajuza harbaroŭ i biełaskurnikoŭ, czlenam uradu ahulna rabotnickaho kulturnaho sajuza, dy niejki czas pracawaŭ u rabotnickaj kamisii b. Hramadzianskaho Kamitetu. Doŭhi biezrabotny czas i bieda abastryli chwarobu Rulkoŭskaho, ŭ hetaho ostatnije?...

czarnyje prypadki wyzywali muczycielnuju reakciju. Ureszci serce nia wydzieržało...

Za trunoj niaboszczyka iszli predstaŭniki ŭsich nacyonalnaściej. Niaśli wianki z nadpisami ŭ roznych mowach: ad centralnaho biuro prafesyonalnych sajuzoŭ, ad ahulna-rabotnickaho kulturnaho sajuza, ad hrupy adradumcoŭ, ad sajuza harbaroŭ i insz. Na ŭstužkach byli hetkije nadpisy: „Bajcu za raboczuju kulturu“, „Bajcu za miżnarodnuju ideju rabotnickaho kłasu“, „Dobramu tawaryszu — śmiełamu bajcu“ i t.p. U pramowach, skazanych nad jaho mahiłaj u roznych mowach, pramoŭcy adznaczywali zasłuhi niaboszczyka pierad rabotnickim rucham, jaho 20 hadowuju pracu dla idei.

Wiecznaja pamiać muczeniku za praŭdu i bajcu za wolu!

U Wilni i wakolicach.

—·—

× **Pamażycie dzieciam!** Biełaruskaje T-wo pom. pac. ad wajny, katoraje maje pad swajej apiekaj u Wilni kala 200 dziaciej, 10-ho buduczaho miesiaca śniežnia prajektuje ustroić muzykalna-dramatyczny wieczar, dachod s katoraho pojdzie na utrymańnie biełaruskich szkoł-achronak. Na wieczary budzie, miž inszym, ustrojena loteryja. Na hetu loteryju Tawarystwo ŭžo paczało zbirać fanty i zwiertajecca da ŭsich, kaho rupić dola biednych dzietak naszych, s prośbaj dawać, chto szto može, na hetu loteryju. Fanty možna addawać u Kamiteci Biełaruskaho T-wa pom. pac. ad wajny (Wilenskaja 33,1 — u Bibliotecy).

Budziem spadziewacca, szto wilenskaje hramadzianstwo, katoraje zaŭsiody achwocza pamahało kožnaj dobraj sprawie, adhuknięcca i na hety pryzyŭ da pomaczy biełaruskaj biednacie, katoraja maje na heta prawo takoje-ž samaje, jak biednata inszych nacij Kraju: pierad hoładam i biadoj usie roŭny!

× **Pierszaja hadaŭszczyna.** 13 listapada minuŭ hod, jak u Wilni atkryłasia pierszaja biełaruskaja paczatkowaja szkoła.

Szkoła heta była atkryta na Łukiskach — pry Św. Jurskim praspekci 44. Zrazu zapisałosia ŭ jaje 36 dziaciej — chłapcoŭ i dziaŭczynak.

Szkoła była atkryta Biełaruskim T-wom pom. pac. ad wajny. S pryczyny taho, szto ŭ toj czas T-wo nia mieło blizka szto nijakich hroszy, dzieciam, aprycz nawuki, nie dawali niczoha. I toje, szto szkoła adrazu sabrała hetulki dziaciej, pakazwaje, szto patreba biełaruskaj szkoły była wialikaja.

Tolki praz niekolki miesiacoŭ, kali T-wo razdabyło hroszy, szkole byŭ dadzien charakter achronki: dzieciam paczali wydawać abiedy, knižki da nawuki i piśmiennyje materjały, adzežu (bociki) i t. p. Hetki charakter jana maje i ciapier, i ŭ jej wuczycca 38 dziaciej.

Pierszym wuczycielem biełaruskaj szkoły ŭ Wilni byŭ b. redaktar czasopisi „Biełarus“, p. Bolesłaŭ Poczobko.

× **U »Rajnicy«.** U niadzielu biełaruskaja Kooperatywa „Rajnica“ światkawała hod swajho žyćcia.

Cikawa z hetaj pryczyny adznaczyć historyju jaje atkryćcia, wielmi charakternuju dziela rasiejskaj haspadarki ŭ naszym Kraju. Akazwajecca, szto ustanoŭcy kooperatywy padali Wilenskamu hubernataru prośbu ab jej try hady tamu nazad, dy prośba taja praležała ŭ kancelaryi roŭna dwa hady! Usio „nawodzili spraŭki“ i „nadumywalisia“, ci možna biełarusam pazwolić na hetkuju »kramolnuju« rabotu. Tolki pierad samym adchodam rasiejcoŭ, kali miejscowyje ŭłaści baczyli, szto dni ich panawańnia ŭžo paliczeny, hubernatar, paśla nowaj prośby, padpisaŭ padadzieny statut „Rajnicy“.

Rabota kooperatywy paczałasia, adnak, tolki paśla prychodu niemcoŭ — 19 listapada 1915 h.

Czysło czlenoŭ kooperatywy „Rajnica“ dachodziło da 160 dusz. Pawodłuh padrachunku uradu, mieńnie „Rajnicy“ (ŭ tawarach) dachodziło na 1 listapada 5 000 marak.

× **Niamiecki hołas a biełarusach.** „Wiln. Ztg.“ u swaim subotnim numery nadrukawała abszyrnuju staćciu ab biełarusach, u katoraj miž inszym haworycca: „Biełarusy — s pryczyny dziŭnych warunkoŭ — wiadomy ŭ Niamieczczynie mensz za ŭsie inszyje narody, jakije žywuć u rasiejskaj niawoli, — a tym czasam jany zanimajuć trejciaje miejsco i ustupajuć tolki ukraincam i palakam. Tym czasam jany bližej žywuć da nas, czym ukraincy, bo ich ziemla paczynajecca u pałudziennym kucie Sawalskaj huberni —zusim niedaloka ad pruskaj hranicy. Aŭhustoŭski pawiet — czasciu biełaruski. ....Biełarusy — narod z wialikimi tradycyjami..“

× **Uciekaczy u Wilni.** Nia hledziaczy na ŭsie wysyłki ŭciekaczoŭ z miesta Wilni, tut, jak pisze »Letzte Najjes«, jość jeszcze kala 1000 žydoŭskich uciekaczoŭ.

× **Tannyje abiedy.** Za miesiac kastrycznik žydoŭskije narodnyje straŭni wydali 151533 abiedy.

× **Falszywyje hroszy.** U Wilni i wakolicach abjawiłosia szmat falszywych hroszy. Za hety prastupak mnoha ludziej papali pad sud. Rezczyk Lejba Kac za padrablańnie pazyczkowych kwitoŭ na dwie marki i pieczatki dziela wydaczy biletoŭ, zwalniajuczych ad wajenszczyny, zasudžen na 4 hady i 4 mies. u papraŭczuju turmu. Szawiec Symon Matłoŭski, byŭszy ŭ Kaca za pamocznika, zasudžen na 2 hady. Malar Kazimir Szłajeŭski padrablaŭ 10-fenigowyje manety i za heta zasudžen na 5 hadoŭ u papraŭczuju turmu. Jaho pamocznik, ślapy Stanisłaŭ Bohdanowicz, 60 hadoŭ, dastaŭ 1 hod i 7 mies. turmy.

× **Matka—duszehubka.** Rabotnica Stefanija Roličz, katoraja pražywaje u prytułku dla ŭciekaczoŭ, zabiła pry naradzinach swajo niaszlubnaje dzicia. S pryczyny taho, szto nielha było dawiaści zumysnaho ubiŭstwa, sud pryznaŭ, szto dzicia było zabito s pryczyny durnoty i nieŭdałaści matki, i apraŭdaŭ jaje.

× **Padatki.** Usio jaszcze niejasna, jak treba płacić terminowyje padatki. Da ustanoŭlenych Hłaŭnakamandujuczym na Uschodzi padatkoŭ Hradanaczalnik naznaczyŭ dadatkowyje padatki na patreby miesta. Jany stanowiać: dadatkowych 200% ad sumy padatku, naznaczenaho na mahczymy dachod s kwater; 150% — ad sumy pramysłowaho padatku; 100% — ad sumy hałoŭszczyny. Hetyje terminowyje padatki pawinny być zapłoczeny ŭraz że, kab ascierahczysia ich syskańnia. Kali paniženy padatki, naznaczenyje Ober Ost, dyk pawodłuh hetaho panižajucca i miestowyje zbory. Dalejszaho panižeńnia być nia može, i ab heta nima szto prasić.

× **Cena machorki.** Naczalnik Upraŭleńnia Wilnia-Suwałki apawieszczaje, szto ŭ detaličnym handli cena machorki i tabaki — 4.45, 5.20 i 6.40 za rasiejski funt.

× **Kurs rubla.** Oficyalny kurs — 1 m. 90 f.; u bankach za rubiel pry pradažy dajuć 2 m. 03 fen., pry kupli — 2 m. 07 f.

Pazyczkowaja kasa biare 6%.

× **Prapau chlapiec.** 12 listapada prapau wuczeń s prytułka „Wstrzemięźliwość i i Praca“ Anton Jazefowicz.

× **Cenny znachod** Znajszli parasia Waładzielec može zjawicca za im u Deutsche Polizeiverwaltung, pakoj 18.

Dziela zmahańnia s pyrnikam.

(Hl. paczatak ŭ № 80).

Hłybokaje zapachiwańnie pyreju ŭ wosieni, paśla wehietacyjnaho czasu taksama wielmi dobry sposab dziela jaho niszczeńnia: prysypanyj toŭstym płastam ziamli, jon nia može prabicca skroś jaje i zazielanieć, a tak i hinie pad ziamloj. Uradžajnuju ziamlu nia treba harać hłybiej, jak može zachapić płuh; adnak, skiba heta pawinna być dadziena pierad zimoj i to starenna upraŭlenaja dobra adwaraczywajuczymi płahami, kali žadajecie mieć dobry skutak.

Hetak sama niehłybokaje padhorywańnie iržyszcza pierad wyrableńniem pad siaŭbu i wypaszywańnie zielaniejuczaho pyreju awieczkami dobra niszczyć jaho; adnak uprawa ralli na dźwie skiby pry ciapierasznich warunkach nie zaŭsiody bywaje mahčyma, i hdzie nima czasu na heta, ŭ małoj miery možna zamianić, aruczy płahami s prypraŭlenymi łapatkami dziela zdzirańnia dzierna.

Pałaćba bulby i druhich kłubianych pładoŭ matykami i kasulaj wielmi szkodzić pyreju; kali-ž bulba dalej astajecca nieacienienaj, pakinutyje ŭ ziamli astatki pyreju paczynajuć raści z nowaj siłaj.

Wielmi szkodna pry uprawie ralli pad žyta niaskonczenaje baranawańnie bytcym-to dziela wykaranieńnia pyreju, bo jano raŭniajecca niszczeńniu wyrablenaj užo ralli. Na pierebarawanaj ralli žyta ŭschodzić tonkaje i nie razrastajecca, paśla zimy tož maje słaby wyhlad i nia ŭ siłach dawoli acieniwać ziamli, a praz heta pyrej szybka paczynaje raści iznoŭ. Kali-ž wybaranawać ziamlu ŭ mieru, žytu nia tolki nia paszkodzić pyrej, a, naadwarot, jano wyjdzie pabiedna ŭ zmahańni z im.

Patrebny ŭ hetym kraju czorny uhor, — samo saboj, kali jon jak treba utrymany, — wielmi asłablaje rost pyreju. Bujnaja kaniuszyna tak sama wielmi dobra, kali nie astaŭlać jaje bolsz 2—3 hadoŭ na adnym poli; užo 3-ch hadowaja kaniuszyna pazwalaje pyreju zahnieždžywacca.

Wyszej apisanaje bahactwo spažyŭnych czasciej, jakije maje pyrej, pakazwaje, u jakoj wialikaj miery wyciahiwaje jon pažyŭnyje soki z ziamli, adbirajuczy ich takim paradkam ad karysnych dla nas raślin. Pyrej jeść z haspadarom z adnej miski, czy ŭ wialikaj miery pryczyniajecca dziela pamienszeńnia zboru s paloŭ. Wielmi zatrudniaje jon i wyrabotku ralli, robiaczy na jej wialikuju pawałoku, a pry krapczejszym zarastańni jaŭlajecca prosta praszkodaj dziela kultury.

Zmahańnie s pyrejam u buduczynie pawinno dać dobryje nadziei, treba tolki paczać užo ciapier, nie kładuczy lisznie mnoha czasu, pracy i hroszy, a heta — mahczyma, bo-ž wiadomy ŭžo warunki, pry jakich jon dobra raście, i astajecca tolki ich zniszczyć. Najbolsz ważnymi sposabami dziela niszczeńnia pyreju jość i buduć:

a) asuszka i

b) raŭnamiernaje acieniwańnie ziamli s pomaczczu karysnych raślin.

ZUSIAHO KRAJU.

Próci niesumlennych tarhoŭcoŭ.

BIEŁASTOK. Stadthauptman u swaim prykazie wystupaje proci niazhodnych s kupieckim sumleńniem pastupkoŭ biełastockich tarhoŭcoŭ, katoryje z nieświedowych pakupcoŭ zdzirajuć biez sumleńnia. Liszek dachodu paśla pakryćcia ŭsich kosztoŭ, naahuł, nie pawinien być wialikszy za 10%.

Płata za nawuku.

BIEŁASTOK. Baćki pawinny płacić za nawuku miesiacznuju płatu nie paźniej, jak 15 czysła kožnaho miesiaca, Inaczej budzie naznaczacca 50 fen. sztrafu.

Prytułak dla dziaciej.

HRODNIA. U miestowym prytułku dla dziaciej u kožnuju sieradu szyjuć adziežu i boty dla dziaciej hetaho prytułku. Prosiać dam pry niać u hetym uczaście.

Kanakradztwo.

LIDA. Szawiec, Michaił Zapaśnik, s Kierbedziewa, rabotnik Jurka Kuźma i 67-hadowy Chackiel Radunski ukrali 4 kaniej s paszy. Pierszych dwoch zasudzili na 4 hady ŭ wastroh; trejciaho, s pryczyny niedastatku dowadoŭ, apraŭdali.

Adnoŭlenaja szkoła.

RACZKI. Tut iznoŭ atkryłasia 2 kłasnaja szkoła, katoruju ŭ letku

s pryczyny niebaspieki zarazy pryszłosia zaczynić.

Nowaja turma.

RADUŃ. Tut atkryta nowaja murawanaja turma na 40 dusz.

Dyfteryt.

MARJAMPOL (Radunsk. paw.). Tut 6 dziaciej zachwareli na dyfteryt.

Rehistracja žycharoŭ.

SUWAŁKI. Miestowy okruh Suwałki pabit na 5 addziełoŭ dziela zapisu nasialeńnia. Pierszy addzieł— dla katalikoŭ miesta Sawałak — pad zahadam kanonika Szczerbowicza i wikaraho Chojnoŭskaho; druhi. — dla katalickaho nasialeńnia Wigroŭ— pad zahadam probaszcza Stankajtisa ŭ Wigrach; trejci — dla pratestanckaho nasialeńnia Suwałak i wakolic — pastar Bohdan i pamocznik jaho Kruminski; czaćwiorty — dla žydoŭ—rabin Altman, pamocznik rabin Mahience, piaty—dla prawasłaŭnych žycharoŭ Suwałak — Kruminski, pamocznik i sekretar Drwiežski.

Prysud kanakradu.

SUWAŁKI. Akružny sud na doŭhi czas zrabiŭ niaszkodnym niebaspiecznaho kanakrada, katory za 6 tydnioŭ ukraŭ 7 kaniej. Kania, katoramu cena 800 m., jon pradaŭ za 75 rub. Kanakrada zasudzili na 6 hadoŭ u wastroh, a pamocznika jaho — na 6 miesiacoŭ.

Za padpał.

WOJTEKUPIE (Władysł. paw.). Tutejszaho stolara winawacili ŭ tym, szto jon padpaliŭ wietrany młyn sielanina Jurgiełasa. Ćwiordym dokazam hetaho służyli ślady, katoryje wiali ad młyna da jaho chaty. Jaho nie zasudzili na śmierć tolki zatym, szto młyn nie pracawaŭ i zapasoŭ zbožža ŭ im nie było. Jon zasudžen u papraŭczy wastroh na 10 hadoŭ.

Tannyje abiedy.

LIBAWA. Za adzin dzień — 11 listapada — u dźwiech narodnych straŭniach wydali 5964 abiedoŭ; u hetym liku paławina darmowych.

WIESTKI Z RASIEI.

—s—

Zasiedańnie Hasudarstwienaj Dumy.

PIECIARBURH (W.T.B.).17.XI. Wajenny i marski ministry zrabili siaheńnia swaje zajawy, pryniatyje dumaj z ažyŭleńniem. Wajenny minister, miž inszym skazaŭ: „Nasz mnohalubimy Hasudar nie chacieŭ hetaj wajny i jaje paczatku. U warožym tabory dziesiać hadoŭ mieli nadzieju siłaju zaŭładać pierszym miejscom pamiž narodami. (Brawo!) Ždali tolki adpawiednaho momentu, kab napaści na susiedzioŭ, złamać ich niszczuczym udaram i padczynić swajej woli (Brawo!) Jak stary sałdat, ja ŭ duszy swajej pierakonan, szto kožyn dzień nabližaje pahibiel złomu i nachalnamu worahu (Brawo!). Nia tolki ŭ Rasiei, ale i ŭ-wa ŭsich sajuznych staronach wajnu wiadzie nie adna armija, a ŭsio hasudarstwo (Brawo!) Nia tolki mužczyny, ale nawat žanki i maładyje dzieŭczaty pracujuć nad wyrabam snaradoŭ. Wyrab ich u inszych miejscoch pawialiczyŭsia 40 razoŭ (mocnaje brawo). Ja zwiertaju uwahu Dumy na artyleryjskuju amuniciju, ale nie zakranu sprawy ab prakarmleńni, dy atkryta skažu, szto tut jość niedachwatki, ale z hetym žyć možna. Trudnaść z aŭtomobilami, — heta nie nasza wina. Lotańnie ŭ pawietry razwiwajecca. Worah złomlen:jon nie abminie swajej lichojdoli. Kožyn dzień nabližaje nam pabiedu i, jak užo skazaŭ marszałak Dumy, my pawinny dajści pabiedy za ŭsielakuju cenu. Heta — prykaz wiarchoŭnaho hłaŭnakamandajuczaho, hetaho wymahaje i dabrabyt baćkaŭszczyny. Nima na świeci siły, katoraja zdužała by zwajewać Rasieju (Brawo).“

Marski minister skazaŭ: „Wajna budzie dawiedziena da kanca. Ja liczu swajej pawinnaściu atkryta i sumlenna, jak i zaŭsiody, zajawić, szto wasza pastajannaja pomacz u nacyonalnaj abaronie daje mnie i ciapier prawo da was zwiernucca, bo nacyonalnaja abarona ćwiorda wymahaje hetaj raboty (doŭhaje brawo).“

Paśla taho, jak marski minister sieŭ paboczz wajennym, czleny Dumy zyjszli sa swaich miejsc i atružyli miejscy predstaŭnikoŭ prawicielstwa, witajuczy aposznich. Marszałak abjawiŭ zasiedańnie Dumy zakrytym.

Paśla atkryćca zasiedańnia iznoŭ Rodiczew skazaŭ: „Predstaŭnik uradu zajawiŭ, szto, zhodnie z wolaj cara, armija budzie wajewać da kanca. Duma niczoha inszaho nie žadaje i sabrałasia tolki dziela hetaj mety (Brawo!)“.

Sprawa Kierenskaho.

KOPENHAGA. Pieciarburskije hazety piszuć:

Dumskije deputaty wielmi paruszeny pastanowaj prawicielstwa addać pad sud haławu trudawikoŭ, deputata Kierenskaho, za prynaležnaść da majowaho świata. Dumajuć, szto prawicielstwo chocze hetak wydalić niepryjemnaho jamu Kierenskaho z Dumy.

Carskaje „dziakuj“.

KOPENHAGA (W.T.B. i P.T.A). Car zwiarnuŭsia da Hasudarstwienaj Rady z telehramaj, dziakujuczy za patryotyzm i adnadusznaje žadańnie addać usio, kab dajści akanczacielnaj pabiedy. Car kaže: „Ja ćwiorda pierakonan, szto my, dziakujuczy hierojstwu naszaj armii i armij naszych sajuźnikoŭ, spoŭnim historycznyje zadaczy Rasiei i tych narodoŭ, katoryje zmahajucca pobocz z nami“.

Straszenny ŭzryŭ.

SZTOKHOLM. Pawodłuh rasiejskaho oficyalnaho apawieszczeńnia 8 kastrycznika ŭ Archangielsku ŭzarwaŭsia nahruženy wajennymi materjałami parachod «Baron Drizen“. Na bierazi ŭzniaŭsia pažar.

Oficyalnyje kruhi wyskazywajuć padazreńnie, szto ŭzryŭ zrabili niamieckije ahienty. Pawodłuh prywatnych czutak, parachod uzarwała niamieckaja padwodnaja łodka.

Ad ŭzarwaŭszychsia snaradoŭ ŭzarwalisia jaszcze 6 parachodoŭ. Czysło zabitych dachodzić 530, u tym liku 11 rasiejskich artyleryjskich i marskich aficeroŭ i 5 anhlickich aficeroŭ.

Adbudowa Polszczy.

Pratest Rasiei i sajuźnikoŭ.

HAAGA. Rasiejskaje prawicielstwo oficyalna zajawiło:

„Rasiejskaje prawicielstwo liczyć apawieszczeńnie niezaležnaści Polszczy za niabyŭszaje. Rasiejskaje prawicielstwo ŭ czasi wajny dwojczy wyskazałosia ab polskaj sprawie i manicca adbudawać Polszczu z usich polskich ziamiel. Huberni Carstwa Polskaho nie pierestajuć być dalej nierazryŭnaj cześciu Rasiejskaj Impieryi, i žychary ich i nadalej zwiazany prysiahaj, dadzienaj Hasudaru Impieratara“.

Uwaha. Dziesiać dzion ŭžyło rasiejskaje prawicielstwo, kab adkazać na apawieszczeńnie niezaležnaści Polszczy. I szto z hetaho wyjszło? Paćwierdžajecca staraja abiecanka złuczyć usie polskije ziemli pad panawańniem Rasiei. Szto heta znaczyć,—na heta daje adkaz historyja.

ŽENIEWA. Na naradzi sajuźnikoŭ u Paryžy pastanoŭleno, szto sajuznyje dzierżawy zajawiać u polskaj sprawie pratest, zhodny z pratestam Rasiei.

Sekretny memorjał palakoŭ u Paryžy.

BERN. U swaim sekretnym memorjale, paładzienym zachodnim dzierżawam, paryžskije palaki adznaczywajuć try punkty: 1) Polszcza nia wieryć u spaŭnieńnie rasiejskich abiecanak; 2) Polszcza nia može zdawolicca tolki aŭtonomijej, a žadaje niezaležnaści; 3) Polszcza bolsz nie dawieraje zachodniaj demokracii.

Zajawa pruskich konserwataroŭ.

BERLIN. U pruskim sejmie konserwatary i nacyonał-liberały padali abszyrnuju zajawu, ŭ katoraj kažuć:

„Sejm wykazywaje ćwiorduju nadzieju, szto pry akanczacielnym naładžeńni paradku ŭ Polszczy buduć pryniaty pad uwahu sapraŭdnyje wajennyje, ekonomicznyje i palitycznyje interesy Niamieczczyny ŭ Polskim Karaleŭstwie. Sejm zajaŭlaje, szto palitycznyje warunki ŭ Uschodniaj Prussii mohuć być uładženy tolki tak, kab nie było niebaspiecznaści dla niamieckaho charakteru uschodnich prawincij, nierazryŭna zwiazanych z Pruskaj dzieržawaj i kaniecznie patrebnych dziela zabiaspieczeńnia razwićcia Prussii“.

Polskaja armija.

BERLIN. Ad 22 listapada prynimajucca zapisy na achwotnikoŭ u polskuju armiju. Kab dać polskaj armii zaszczytu mižnarodnaho prawa, jana da czasu ŭchodzić u skład niamieckaj armii.

WIENA. Polskaja armija budzie orhanizowana niamieckimi i aŭstryjackimi aficerami, katoryje da czasu zajmuć rad wyszejszych kiraŭniczych miejsc.

TELEHRAMY.

Niamieckije apawieszczeńnia.

17 XI. Zachodni teatr:

Naabapoł Sommy — wielmi silnyje artyleryjskije bitwy. U wieczary anhliczanie atakawali pry Bokur. Ataka adbita hetak sama, jak i naczonaja ataka na zachodzi ad Lesar. La darohi Fler-Tioa my zdabyli 5 kulemiotoŭ. Francuskije szturmy naabapoł Saji-Sajisell niczoha nie dajszli. U dzień i ŭ naczy znacznaja rabota samalotoŭ.

Uschodni teatr:

Front Leopolda Bawarskaho: Bajewaja rabota miž moram i Karpatami wyjaŭlajecca słaba.

Front erc-hercoga Karola: U harach Džyerdžyo, na wiarszynach na ŭschodzi ad daliny Putna, rasiejcy akazwajuć ćwiordy adpor. Zdabyta szturmam pahranicznaja wiarszyna Runkul Mt. Na zachodzi ad darohi s Predealu niamieckije i aŭstryjackije wojski ŭwarwalisia na rumynskuju pazyciju. Nastupajuczy ŭpiarod na pałudni ad Czyrwonaj Baszni, naszaje wojsko iznoŭ uziało ŭ pałon 10 aficeroŭ i bolsz za 1500 sałdatoŭ. U inszych punktach Siemihradzkaho frontu ŭziaty jeszcze ŭ pałon 650 rumynoŭ i zdabyty 12 kulemiotoŭ. Rumynskaje nasialeńnie prynimaje ŭczaście ŭ bitwach.

Bałkanski teatr:

Front Makienzena: Kala Silistryi —wostraja artyleryjskaja bitwa

Makiedonski front: Miž waziorami Malik i Prespa, na zachodzi ad Manastyrskaj raŭniny, kala wiarszyn na paŭnocznym uschodzi ad Cegiel (u zakrucie Czernaj) adbity nowyje silnyje szturmy sajuźnikoŭ.

18.XI. Zachodni teatr:

Front Ruprechta Bawarskaho: Anhlickaja artyleryja abstreliwała najbolsz naszy pazycii na abodwych bierahoch Ankr. U wieczary paśla padhatoŭki francuzy krepka szturmawali Sajisell i sumiežnyje ad poŭdnia linii. Szturm słomlen ahniom.

Front niamieckaho Naślednika: Pad Werdenam i ŭ Wogiezach —ad czasu da czasu znaczny ahoń artyleryi.

Uschodni teatr:

Front Leopolda Bawarskaho: Na Szczary i pry Stochodzi artyleryjskaja rabota wyjaŭlałasia słabiej, czym raniej. Pry Witonicy, na paŭnocznym zachodzi ad Łucka, ŭdałasia niamieckaja patrulnaja operacija.

Front erc-hercoga Karola: U zasypanych śnieham Karpatach pałažeńnie na fronci, dachodziaczy na pałudzień ad Kronsztadtu, nie źmianiłosia. Na paŭnocznym zachodzi ad Kampołunga rumyny daremna i z wialikimi stratami prabawali adcisnuć centr niamieckaho frontu. U lasistych Karpatach, naabapoł dalin Alta i Žiu my pasunulisia ŭpiarod i ŭziali pałonnych.

Bałkanski teatr:

Front Makienzena: Na naszym lewym kryle ŭ Dobrudžy ŭczora iszli artyleryjskije bitwy.

Makiedonski front: Francuskije szturmy na raŭninie na pałudni ad Manastyra i na pakrytych śnieham wiarszynach u zakrucie Czernaj krywawa adbity.

19.XI. Zachodni teatr:

Front Ruprechta Bawarskaho: Trywaŭszyj u aposznije dni ahoń woraha na abodwych bierahoch Ankr i sabranaja za frontam ich konnica, dy uzmacawany ad ranicy artyleryjski abstreł papiaredzili nas ab nowaj ich sprobie prarwacca. Jana zakończyłasia krywawym razhromam anhliczan dy tolki ŭ niekatorych punktach dała im nieznaczny wyihrysz terytoryi. Nas adcisnuli na pałudzienny zachod ad Serr i Grankur, dy ŭ niekatorych punktach na pałudni ad wioski. My staim ciapier na pryhatawanaj zahadzia zaszczytnaj pazycii na pałudziennym bierazi Ankr. Usie inszyje pazycii na fronci 12 kilometroŭ szyrokim, proci katoraho iszli nowyje ataki, my udzieržali abo adabrali nazad kontratakami. Silny ahoń francuskaj artyleryi na adrezku na pałudni ad Saji-Sajisell pryhatawaŭ ataki, katoryje na paŭnocz-

na·zachodnim kraju lesu S. Pjer-Wast byli złomleny sa stratami.

Uschodni teatr:

Front Leopolda Bawarskaho: Niczoha wydatnaho.

Front erc-hercoga Karola: Na ŭschodzi ad daliny Putna, ŭ harach Džyerdžyo bawarcy adbili ataki wialikich rasiejskich sił na pałudni ad Hedies. Naszy operacii na pałudziennym fronci ŭ Siemihradzii razwinulis·a pawodłuh naszaho žadańnia. Niamieckije i aŭstryjackije wojski zdabyli wychad z hornych prachodoŭ u Wałaszskuju raŭninu, nia hledziuczy na zajadły adpor rumynoŭ. Wialikije rumynskije siły miž Žinl i Gilord prarwany ŭ jary Targu-Ziu i razbity z niezwyczajna ciažkimi stratami. Sproby worahoŭ abyjści nas z uschodu nowa-padwiezienymi siłami nie ŭdalisia. Honiuczy worahoŭ, naszaje wojsko dajszło da czyhunki Orsowa—Krajowa. Na pałudni ad prachodu Czyrwonaj Basxni my pierajszli cieras daroha Kalomane s-ti—Suici. Usia dabycza 9 armii za czas ad 1 da 18 listapada—189 aficercoŭ, 19.338 sałdatoŭ, 26 harmat, 17 pieradkoŭ sa snaradami, 72 kulemioty.

Bałkanski teatr:

Front Makienzena: Na fronci ŭ Dobrudžy—patrulnyje bitwy. Proci Silistryi iznoŭ silny piachotny i artyleryjski ahoń.

Makiedonski front: Paśla udacz worahoŭ na wiarszynie „1212", na paŭnocznym uschodzi ad Segiel, niamieckaja boŭharskije wojski zaniali pazycii na poŭnaczy ad Manastyra. Hetak Manastyr astaŭsia worahom.

BERLIN 19.XI. Wieczeram: Na abapoł Ankr i lesu S. Pjer-Wast — artyleryjskaja bitwa.

U Wałachii—udaczy.

Austryjackije apawieszczeńnia.

WIENA. 16.XI. Uschodni teatr: Front erc-hercoga Karola: Bitwy naabapoł rek Szyl i Olt razwiwajucca udaczna. Uziaty ŭ pałon 120 dusz. Na poŭnaczy ad Kampołunga i pry Szmecu adbity silnyje rumynskije szturmy. Na poŭnaczy ad Sulri aŭstryjackije atrady zdabyli Mont-Alunis. Na pałudziennym uschodzi ad Toldjes adbity ataki rasiejcoŭ.

Italjanski teatr: Na ŭschodzi ad Gercu naszaje wojsko iznoŭ zdabyło akopy worahoŭ s 60 italjancami i 2 kulemiotami. Adna naasza latuczaja eskadra na stancii Perla Karnija abkidała bombami żaleznadarožnyje budoŭli.

WIENA. 17.XI. Uschodni teatr: (hl. niamieck. apaw.)

Italjanski teatr: Biez pieramien.

WIENA. 18/XI. Uschodni teatr: (hl. niamieck. apaw.)

Italjanski teatr: Pałażeńnie nie zmianiłosia.

WIENA. 19.XI. Uschodni teatr: (hl. niamieck. apaw.).

Italjanski teatr: U dalinie Wippacha, na pałudni ad Bilii, ŭziat italjanski akop s 4 af·cerami i 120 sałdatami.

Kaniec wajny daloka.

LONDON. Hazety pisżuć: Pawodłuh uczorasznich pramoŭ u Nižniaj Pałaci možna dumać, szto wajna budzie doŭha trywać.

Gwałty nad Hrecijej.

AFINY. Žadańnia sajuźnikoŭ, z jakimi sajuźniki zwiarnulisia da hreckaho uradu, hetkije:

1. wyznaczyć neutralny pojas, na 5 kilom. szyrok·, miž hreckimi rewolucyonierami i karaleŭskimi wojskami;

2. kab hreckaje prawicielstwo addało sajuźnikam Łaryssksju czyhunku;

3. hreckaje prawicielstwo pawinno addać sajuźnikam usie wajennyje materjały i snarady.

Jość czutki, szto ministerstwo pastanawiło padacca u adstaŭku, kali pryjdziecca wypaŭniać hetyje žadańnia.

Spis wajena-pałonnych z naszaho kraju.

Z Wilni i Wilenskaj huberni.

Tabor dla wajenna-pałonnych Heuberg Bez. Konstanz.

3 komp.

Franckiewicz Maciej, Mustaniany.
„ Michał, „
Katowicz Jazep, Dalimian.
Kokoszka Konstancin, Jankowiczy.
Komar Jazep, Dalimian.
Korkoŭski Marcin, Kempi.
Łabecki Jarosłaŭ, Hadziewo.
Markiewicz Bronisłaŭ, Denowo.
Piniuk Ihnat, Pohrenda.
Szedryn Aleksandar, Mahuna.
Szwed Dominik, Druźnin.
Sierhiejczyk Dominik, Druśnin.
Sinkiewicz Andrej, Koŭhary.
„ Iwan, Dilawo.
Sładkiewicz Mar., Hornyje Danilancy.
Tomaszun Iwan, Plebani.
Uszkoŭski Jazep, Orany.
Wenckowicz Franc, Precimo.
Zapaśnik Konstancin, Hierhieŭcy.
Cuis Wacłaŭ, Wieczorach.
Zwonik Jemieljan, Mihuni.
Krupowicz Wincenty, Zalesach.
Linkiewicz Wincenty, Uszalej.
Nuslonis Edward, Girejciszki.
Puszwienski Aleksandar, Warkolcy.
Simaszko Władysłaŭ, Wilnia.
Soboleŭski Anufry, Szylany.
Stankiewicz Piotr, Poszwienty.
Szydialis Pawał, Aharodniki.
Żylinski Wacłaŭ, Szydiany.
Zabroŭski Jazep, Dziehciary.
Butkiewicz Bolesłaŭ, Riczany.
Kasparowicz Andrej, Hroszniki.
Wasko Adam, Judaleŭcy.
Szkubiel Anton, Troj.
Wajner Aron, Malaty.
Joszek Elo, Wałožyn.
Kalmanowicz Nossel, Traby.

Tabor dla wajenna-pałonnych Heuberg.

7 kompanija.

Animucki Bronisłaŭ, Skominy.
Karpowicz Iwij(?), Pihierdy.
Minciewicz Piotr, C chony.
Naŭczewicz Kazimir, Wilnia.
Pahodzki Jazep, Asinoŭka.
Pietruczyk Michaił, Rudoŭcy.
Rucinski Juljan, Wilnia.
Semak Feliks, Mali.
Sudenis Bronisłaŭ, Luciany.
Czesul Tamasz, Kaczerhi.
Warhroŭski Wincenty, Śmilhi.
Paŭłowicz Piotr, Michałowa.
Bodoszeŭko Michaił, Wasilki.
Kaściuk Jazep, Wilnia.
Leszkiewicz Perenty, Pialiki.
Piaskoŭski Piotr, Hrymi.
Pokładok Mikita, Lapincy.
Maculewicz Juryj, Pialeŭszczyna.
Kac Samion, Wilnia.
Pakaluński Lawon, Olkieniki.
Lejfmann Newech, Wilnia.

8 kompanija.

Daraczynski Stanisłaŭ, Oszmiana.
Pirczul Stanisłaŭ, Pakilni.
Požuiak Konstancin, Wiktoryszki.
Kazicł Maciej, Chiłka.
Apeuwicz Aleksandar, Kuszlany.
Kahan Lejba, Wilnia.
Andrejeŭ Jeŭdakim, Horuszka.
Paŭlukiewicz Aleksandar, Pilewiczy.

